

Ezer éve . . .

Ezer évvel ezelőtt más volt az élet a Tisza-Duna öntözte rónaságon. A honfoglaló magyarok ősi vagyonszövetségben éltek. Közös volt a föld, az erdő, a rét, a nádas. Közös a gulya és a ménes és amit közösen szereztek, azt közösen is birtokolták.

Igy szerződött a „hét vezér” a vérszerződésben.

Ez a magyarság nem ismerte ugyan még a kereszténység emberbaráti szeretetet hirdető tanait, de nem ismert maga felett kizsákmányolókat sem. Pogányok voltak és egymás közt egyenlő szabadok. Társadalmuk még nem tagolódott osztályokra.

Azonban ez az osztálytagozódás nélkül való, a vagyonszövetségén alapuló társadalmi rend nem sokkal élte túl a honfoglalást. Valamikor a történelem minden ismert népe ilyen vagyonszövetségben élt (sőt még van, amelyik ma is így él), akkor azonban, midőn a magyarság jelen hazájában megtelepedett, olyan népek közé került, amelyek már mind messze túlhaladták fejlődésükben ezt az ősi társadalmi formát. A magyarságnak hozzájuk kellett hasonulnia, ha meg akart maradni Európa keresztény-feudális (hübéri) nép-tengerében. Az ősi vagyonszövetségnek szükségyszerűen helyt kellett engednie a jobbágmunka kizsákmányolásának és a földbirtok magántulajdonán alapuló hübéri társadalmi rendnek. Ez az átalakulás épp oly szükségyszerű volt, mint ahogy a jég is megolvad, ha vízbe dobják.

Külső kényszer tette szükségessé az ősi társadalmi rend bukását, azonban ha ki is tudta erőszakolni az új rendet, kedvessé sohasem tehetné a magyarság dolgozó tömegei előtt. Ez az új rend a magyarság tömegeinek tulnyomó többsége: a dolgozók számára a vagyoni egyenlőség és az egyforma szabadság állapotából a rab-szolgaságba, vagy a félrabszolgai viszonyba való süllyedését jelentette. Az új rend tehát ezeknek a tömegeknek kétségbeesett ellenállására talált, s ezt az ellenállást csak egy idegen (német) szövetségesei révén túlságosan elhatalmasodott vezéri család keménykezü törzsfői (Géza és I. István) törhették meg. A régi szabad magyar törzsek földjeinek legnagyobbik részét elkobozták és főleg azoknak az idegen, túlnyomóan német lovagoknak adták, akik I. István felesége: Bajor Gizella kíséretében jöttek be az országba s akik fegyveres erővel támogatták a királyt az ellenálló törzsek leverésében.

Ezzel a hajdani szabad magyar tömegek nagy része ebek harmincadára került. Kezdetét vette a nagy per, mely azóta egy évezrede folyik rengeteg véres küzdelem, keserű csalódáson át s melynek előbb-utóbb a parasztság győzelmével, ezer éve elkobozott földjeinek visszaszerzésével kell végződnie.

A szabadságukat vesztett dolgozó tömegek ellenállása oly erős volt, hogy máról-holnapra a legkönyörtelenebb erőszak sem teremthette meg egész kifejtett formájában az új társadalmi rendet. A királyi Magyarország első századában egymást érik a pogány lá-

zadások. Ezeket a felkeléseket szeretnék úgy feltüntetni, mintha csupán vallási indokaik lettek volna, a valóságban akkor is a földért folyt a harc és a lázadások pogány színezete is ennek volt szükségszerű következménye, minthogy az egyház kezdetől fogva hatalmas nagybirtokokat kapott és minden erejével támogatta az uralkodó rendszert.

A régi pogány lázadások természetes folytatásai azok az örökös parasztforradalmak, melyek századokról-századokra újból és újból, megremegettik a fegyveres erejükben elbizakodott uralkodó osztályokat.

1437-ben Erdély parasztsága lázadt fel. Kétszer győztek a harcmezőn, kétszer kényszerítették egyezkedésre a nagybirtok dolyfős urait. És végül mégis elbuktak. A parasztok ugyanis hittek az adott szó szentségében, győzelmük után letették a fegyvert. A nemesség erre mitsem törődve ígéreteivel, falúról-falúra vette őket és szétaprózva az erőtlén parasztság ezreit mészárolta le, hogy aztán a megmaradtakat még súlyosabb szolgaság járma alá vesse. A parasztság drágán fizette meg az urakba vetett bizalmát, de okult a történeteken és mikor 1514-ben az egész ország jobbágysága lázadt fel, már nem kérnek az úri szóból, hanem halálra szántan a végsőig folytatják a harcot. Ám Dózsa forradalma sem győzhetett. Még nem volt elég kitartás, tiszta osztályöntudat a paraszti tömegekben s egyebek közt már ez is megpecsételte sorsukat. Temesvár falai alatt hetvenezer parasztot mészároltak le a dühödt nagyurak és magát a vezért válogatott kínzások közt végezték ki.

A paraszt forradalmárok vérehullása, Dózsa tüzes vastrónja mégsem volt egészen hiába. Példájuk századokon át lelkesítette az utódokat és új forradalmak csiráját hordta magában.

1600 körül állandóak a zendülések. A hajdúk azért állanak a kormány által üldözött Bocskay mellé, mert tőle várják sorsuk jobbra fordulását, tulajdonkép Bocskay oldalán is a földért harcolnak. Ők viszik győzelemre az osztrák fegyverrel szemben a nemzeti felkelés zászlaját s mert fegyver van kezükben, földet és szabadságot is kapnak, de a nemesség, melynek érdekeiért vérüket hullatták, rövidesen visszasüllyeszti őket a jobbágyság állapotába.

1631-ben a Tisza-vidéken támadt parasztlázadás. Ezen a vidéken harcoltak akkor egymással a császári és az erdélyi hadak. Persze mindkét fél a parasztokat fosztogatta. Ez elég volt ahhoz, hogy lángra lobbantsa a hamu alatt izzó parazsat. A fellázadt parasztok vezérét, Császár Pétert egyezkedés ürügye alatt becsalták Kassára, hogy aztán szörnyű kínzások közt végezzék ki. Testét felnagyelték és elrettentésül kitűzték Kassa város kapuira. Ám a parasztságot nem félemlithették meg. A parasztok vezérük elvesztése után még elszántabban folytatták a harcot. Erre az eddig egymás ellen küzdő császári és erdélyi csapatok szövöztek el-
lenük és együttes erővel verték le őket.

1655-től alig van egy nyugodt év, amelyben nem kap fegyverre a parasztság, míg végül 1703-ban azért csatlakozik roppant tömegekben a nemzeti felkelés zászlaihoz, mert vezérében: Rákóczi-ban az új Dózsa Györgyöt látja.

1790-ben a szabolcsi és zempléni parasztok akarják fegyverrel visszahódítani elvesztett szabadságukat. Ez volt a parasztság utolsó igazi osztályharcos, öntudatos megmozdulása. Volt ugyan 1831-ben még egy utolsó parasztfelkelés a Felvidéken. Ez azonban semmiben sem emlékeztetett a régi, bukásuk mellett is dicsőséges küzdelmekre és végül is úgyszólván kardcsapás nélkül verték le.

1848 meghozta a magyarországi jobbágyság névleges eltörlését. Ez a hirtelen jött „felszabadítás” nem belső, hanem külső forradalom eredménye. Az 1848 február 24-iki francia és még inkább a március 13-iki bécsi forradalom, melynek nyomán a kitörőben levő parasztlázadásról is hírek terjedtek el, a magyar országgyűlést is engedékenységre kényszerítette. Csak a félelem hajtotta rá erre a nagybirtokosokat. Mint Acsády megállapítja:

„1848 február végén a kormánypártnak még a felvilágosultabb elemei is ellenezték a jobbágyszabadoitást és csak valami megkéséett félrendszabállyal akartak port hinteni a tömegek szemébe, amely hatástalan maradt volna.” (A magyar jobbágyság története).

Ijedtükben egy egészen nagyszabású porhintésre vállalkoztak: a jobbágyság eltörlésére. Ez a jobbágyszabadoitást azonban nem volt igazi felszabadítás. Az 1848: IX. törvénycikk a valóságban nem felszabadította, hanem csak a nevét változtatta meg a parasztságnak. Tényleges gazdasági helyzetén nem javított.

Az 1848-as törvények nem hoztak földosztást, változatlanul hagyták az ország legjobb földjein elterpeszkedő nagybirtokot, nem kerekítették ki a 3—8 holdas apró jobbágytelkeket életképes nagyságra, föld nélkül hagytak több mint egymillió földmunkást, azokat pedig, akik megkapták azt a földet, melyen addig, mint a földesur jobbágysai gazdálkodtak, súlyos kártérítéssel terhelték. Nem adták vissza a parasztságnak azokat a legelőterületeket sem, melyeket tőlük a földesurak a 16. században kezdtek eltulajdonítani. A legelő továbbra is a nagybirtok kezén maradt s ezzel a fejlett állattenyésztés lehetőségét vonták meg a parasztságtól. Mindezt betetőzte az önkényuralom idején életbeléptetett földadórendszer, mely a föld hasznának felbecsülésén, az ugynevezett kataszteri tiszta jövedelmen alapult.

A becslési eljárás során az uradalmak elsőrendű minőségű, nagy jövedelmű földjeit értéktelen és az adózás szempontjából kimérendő földeknek miósitették. Ezzel szemben a kincstár elmaradt jövedelmeit legfőként a védtelen parasztbirtokok rovására igyekeztek kárpótolni. Ezek az adóvisszaélések átmentek a későbbi alkotmányos korba is és mindmáig súlyosan terhelik fordított fokozatosságukkal az amúgy is életképtelen kisbirtokot.